

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

(Ιστορικά - Λαογραφικά)

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1993

Στη
νίζε
Βοί.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ: Το υλικό να
στρέφεται την παρακάτω αναγραφή
Κάθε μερομηνία χωρίς καθυστέρηση.

22 ΕΙΚΟ-
ΤΙΤΙ ΣΤΗ

ραφέα.

08 ΔΕΚ. 1999

27 ΑΠΡ. 2000

08 ΣΕΠ. 2001

22/8/02

1 - ΣΕΠ. 2003

ΑΡΧ.
ΠΡΟΤΥΠΟΥ
ΣΕΔΑ

© Αναστάσιος Ευθυμίου
Γ. Ζαλοκώστα 1
Ιωάννινα Τ. Κ. 45221
Τηλ. (0651) 37044
Βούρμπιανη Τ.Κ. 44015
Τηλ. (0655 - 31594

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ Δ/33140

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 3-7-1997

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 889.3 ΕΥΘ

Κωδ. εγχ. 7034

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

(Ιστορικά - Λαογραφικά)

Προσφορά του συγγραφέα

Πρός το Πνευματικό Κέντρο
του Δήμου Κονίτσας

Αναστάσιος Ευθύμιος

Χορός στην πλατεία «Περιβόλι» στην Απάνω Κόνιτσα γύρω στα 1906. Από αριστερά προς τα δεξιά, στο χορό, 1. Ευγένης Λ. Τσίλης, 2. Αποστόλης Γενεράλης, 3. Βασίλ. Δ. Κούσιος, 4. Δημήτρ. Πορφυρίου, 5. Χαρίλος Τζημενάδης, 6. Ανδρέας Γιούσιος, 7. Απόστολ. Μπιζιούρης, 8. Χρήστο Μπούσιος, 9. Αχιλ. Παπαδιαμάντης, 10. Αριστοτέλης Σωτηριάδης (Πρεμετινός). Πίσω από το χορό, αριθ' 2 Χριστόδ. Λολίδης, 3. Μαυριδερός Κώτσιο Γάκης, 4. Σπανός Γιάννης Γιένιας, 7. γέρος πίσω από Β. Κούσιο Βασίλη Γκίκας. 14. Πέτρος Πέκης Β. Γκίκας. 15. Λάμπρος Π. Τζέκας. (Στο πεζούλι στη μάντρα) 1. Βασίλ. Γ. Φάνης, 2. η Γκούγκω. 5. Νικ. Μπουράζης. 11. Βασίλ. Πηγαδάς, 12. Νίκος Δόβας. Οργανοπαίχτες. Βιολί, Λάζο Τσιούτας. Κλαρίνο, Παύλης Τσιούτας - πατέρας Λάζου. Ντέφι, Σιώζιος Π. Τσιούτας. Λαβούτο, Σπύρος Πιλιάνης. Στο βάθος πίσω είναι το αρχοντικό των Φλωραίων και στο μπαλκόνι οι ιδιοκτήτες του.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ή ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα διηγήματα που θα διαβάσετε και που περιέχει αυτός ο τόμος αγαπητοί αναγνώστες, θα θυμίσουν στους γέροντες και ηλικιωμένους τα παιδικά, εφηβικά και νεανικά τους χρόνια και την προ του Β' Παγκόσμιου Πολέμου ζωή της εποχής εκείνης η οποία από το ένα μέρος κυλούσε με συντροφιά τη φτώχεια και τις στερήσεις για τη συντριπτική πλειοψηφία του λαού, αλλά παράλληλα όμως από το άλλο πρόσφερε χάρες και ομορφιές και γυχαγωγικές απολαύσεις που τις στερείται η γεμάτη άγχος και προβλήματα σημερινή ζωή

Την εποχή εκείνη δεν υπήρχαν οι κινηματογράφοι, οι «Ντισκοτέκ» τα «νάϊτ κλάμπς» και λοιπά ποικιλώνυμα κέντρα διασκέδασης που υπάρχουν σήμερα. Δεν υπήρχε ραδιόφωνο, τηλεόραση, κασετόφωνο κτλ., αλλά υπήρχαν πιο ζωντανές και γραφικές διασκεδάσεις: οι «χαρές» τ' αρραβωνιάσματα και οι γάμοι, τα πανηγύρια που συνεχίζονται (αλλά δυστυχώς αλλοιωμένα) και σήμερα, οι ονομαστικές εορτές και άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις γεμάτες χάρη και γραφικότητα με τις οποίες διασκεδάζε και γυχαγωγούνταν ο ολιγαρκής τότε και χωρίς τις σημερινές απαιτήσεις άνθρωπος του λαού. Υπήρχαν οι φιλικές συγκεντρώσεις σε κάθε γειτονιά τα βράδια του καλοκαιριού έξω στις αυλόθυρες και στ' αλώνια, όπου σπηνόταν το κουβεντολόϊ. Ανακοινώνονταν και σχολιάζονταν τα νέα του χωριού και οι γριές και γέροντες διηγόταν παλιές και λησμονημένες ιστορίες και θρύλλους.

Το χειμώνα πάλι που είναι η «νύχτα χρόνος» γινόταν φιλικές και συγγενικές συγκεντρώσεις στα σπίτια με τη σειρά στην κάθε γειτονιά. Οι μεν γυναίκες ξεφώκιζαν ή «τσιολνούσαν» «τα καλαμπόκια κι έγραιναν, λανάριζαν ή έγνεθαν τα μαλλιά των προβάτων και τα γιδόμαλα· οι δε άντρες σιγορουφούσαν το αγνό τσίπουρο και το κρασάκι τους, με λογιστούς μεζέδες, λουκάνικα, παστρουμά, τυρί, ή καρύδια, αριμιά, τουρσί κτλ. όταν ήταν σαρακοστή. Ακολουθούσαν κατόπι τα τραγούδια και ο χορός. Άλλοτε πάλι οι ηλικιωμένοι διηγόταν ωραία παραμύθια για μικρούς και μεγάλους.

Έπαιζαν και διάφορα παιχνίδια, τον Γκαβό - Τυφλόμυγα (μόνο οι νέοι), την Κολοκυδιά τον Άλιουρα και Πάλπουρα που κοιμάσαι βράδυ; για να βρούνε από πόσα μέλη αποτελούνταν η κάθε οικογένεια του χωριού και άλλα πολλά και διάφορα.

Όλα αυτά και πολλά άλλα ακόμη θα θυμηθούν και θα ξαναζήσουν νοερά οι ηλικιωμένοι αναγνώστες. Οι δε νέοι θα μάθουν και θα πληροφορηθούν πολλά πράγματα σχετικά με τη ζωή και τα ήθη και έθιμα και τις συνήθειες των προγόνων τους. Για τες χαρές και τες λύπες των, καθώς και για τα μαρτύρια και βασανιστήρια που υπόφεραν από τους Τούρκους· αλλά και για τους αγώνες που έκαναν κατά καιρούς ενάντια στους βάρβαρους αυτούς κατακτητές.

Στα Διηγήματα μας αυτά καταβάλαμε προσπάθεια, και πιστεύουμε πως το επιτύχαμε, να συνδιάζουν το «Τέρπειν άμα και διδάσκειν». Είναι κατά 95% ΙΣΤΟΡΙΚΑ και ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί και θα μάθει, διαβάζοντάς τα, για διάφορα άγνωστα και ενδιαφέροντα γεγονότα που συνέβηκαν τα περασμένα χρόνια στον τόπο μας και που μερικά απ' αυτά τα είδαμε, τα ακούσαμε, και τα ζήσαμε εμείς οι ίδιοι. Τα δε άλλα τα πολλά, τα έχουμε παρμένα κατ' ευθείαν από το στόμα διαφόρων γηραιών αφηγητών που καταγόταν, κυρίως μεν από την Επαρχία της Κόνιτσας αλλά και απ' όλη γενικά την Ήπειρο (Βόρεια και Νότια και από τη Δυτική Μακεδονία ακόμη.

Όλοι οι Κονιτσιώτες γνωρίζουν πως το μικρό μας μαγαζάκι (ωρολογοποιείο) ήταν εντευκτήριο των γερόντων. Όλοι οι παλιοί Κονιτσιώτες ήταν φίλοι μου: Χρ. Πατέρας, Αλέξ. Φλώρος, Βασ. Ζδράβος, Δημ. Παπαϊωαννίδης, Σωτ. Καρατζήμος, Παπαδημήτριος Μάνθος, Νικ. Δημητρούλης, Δημ. Φακούρας κ.λ., και πολλοί απ' αυτούς όπως οι: Λάζο Τσιούτας, Μίχο Μπινόλας, Μήτσο Γάκης, Ευγ. Τσίλης, Νικόλα Τσίκας, Γιάννη Ρεντζούλης, Χρ. Μπούσιος, Λάζος τ'ς Κατέρως - Νάτσης, Μίχο Ρεντζούλης, ο περίφημος αιωνόβιος Λάκια Βράνιστας, ο επίσης αιωνόβιος Αλήκος Μανόκος, οι Μουσουλμάνοι Χαϊδής Σκούρας, Ισμαήλ Χούσος, Καδρή Κούλιος κλ. και ο τελευταίος της παλιάς γενιάς Κώστας Κίτσιος, ήταν οι ταχτικοί μου επισκέπτες, καθώς και πολλοί γέροντος χωρικοί.

Τους χειμερινούς μήνες ιδίως, καθισμένοι δίπλα στη θερμάστρα απολάμβαναν τη ζεστασιά της και πίνοντας το καφεδάκι που τους πρόσφερα, μου διηγόταν παλιές ιστορίες και γεγονότα που τα είχαν ζήσει οι ίδιοι ή τα είχαν ακουστά από τους προγόνους των.

Όταν πάλι γινόταν η ετήσια εμποροπανήγυρη το ιστορικό «Παζαρόπλο», ξεπέφτανε στην Κόνιτσα παλαιοί γέροντες από διάφορα χωριά και Επαρχίες, τους οποίους εγω πλησίαζα με τρόπο, έκαμνα τη γνωριμία τους, τους κερνούσα, άνοιγα μαζί τους την κουβέντα και σιγά - σιγά και μέ' κατάλληλες ερωτήσεις, τους κατάφερα να μου διηγούνται ιστορίες από τα περασμένα, διάφορα ήθη και έθιμα ή και θρύλους ακόμη, που τα κατέγραφα σε πρόχειρες σημειώσεις, είτε σε δευτέρια και σημειοματάρια (μπλόκ) το μεσημέρι ή το βράδυ της ίδια ημέρας.

Επεδίωκα δε και να διασταυρώνω τες πληροφορίες μου και με «έγγραφα αν ήταν δυνατόν. Έτσι ήρθα π.χ. σε επαφή με τους ίδιους τους πρωταγωνιστές ή με τους απογόνους των κι έγγραφα αληθινά γεγονότα γύρω από τη ζωή και τη δράση των οπλαρχηγών και ληστάρχων: Γ. Νταβέλη, Γκαρελαίων, Φορφόλιδων και λοιπών. Ξεκινώντας πάλι από προφορικές πηγές, έφτασα στις επίσημες και γραπτές και διώρθωσα αρκετά από τα κακώς κείμενα γύρω από την ιστορία της Κόνιτσας, για τον εξισλαμισμό μέρους των κατοίκων της, για τα τζαμιά της, για το κάστρο της, για το Χασεκλή κτλ. (βλέπε στο Νεώτερο Εγκυκλοπ. Λεξικό Ηλίου το άρθρο «ΚΟΝΙΤΣΑ» που συνέταξε ο υποφαινόμενος).

Ζητούσα και συγκέντρωσα αρκετά παλιά έγγραφα, κώδικες κλ σε πρωτότυπα αντίγραφα και φωτοτυπίες, δαπανώντας γι' αυτά τες φτωχικές μου οικονομίες. Μέχρι τους οδοκαθαριστές πλήρωνα για να μου φέρουν παλιά χαρτιά, εφημερίδες και βιβλία - ιδίως χειρόγραφα - που ο κόσμος πετούσε στα σκουπίδια. Υπήρξαν και μερικοί που μου προσέφεραν αφιλοκερδώς τέτοιο υλικό, άχρηστο μεν σ' αυτούς, χρήσιμο δε σε μένα.

Πολλές φορές έτυχε να φιλοξενήσω και στο σπίτι μου μερικούς απ' αυτούς τους αφηγητές (γριές και γέροντες) από τα χωριά, για να κρατάω ακριβείς σημειώσεις δεδομένου ότι είναι τρία τα ενδιαφέροντά μου η Ιστορία, η Λαογραφία - Λογοτεχνία και η Δημοσιογραφία. Νομίζω πως κάτι προσέφερα σ' αυτά.

Ο ίδιος βέβαια δεν πρέπει και δεν είναι σωστό να εκφέρω κρίσεις για το έργο μου. Θα παρουσιάσω μόνον εδώ λίγα αποσπάσματα από κριτικές των έργων μου τες οποίες έκαναν ειδικοί και γνωστού κύρους πνευματικοί άνθρωποι, καθώς και τα κείμενα ελαχίστων επαίνων. Ας σημειωθεί δε ότι δεν επεδίωξα ποτέ συστηματικά να λάβω μέρος σε διαγωνισμούς, ούτε να διαδέσω μέσα ή να κάνω παρακλήσεις για την απόσπαση βραβείων και επαίνων. Οι ακόλουθες κρίσεις και γνώμες για τα ταπεινά πονηματά μας, εκφράσθηκαν χωρίς καμιά παράκληση ή μεσολάβηση από μέρους μας.

Παραθέτω λοιπόν μερικά αποσπάσματα απ' αυτές.

1. Αγαπητέ μοι κ. Ευθυμίου, διερμότατα ευχαριστώ και εγκαρδίως συγχαίρω δια το λαογραφικόν σας βιβλίον. «Η Βούρμπιανη της Ηπείρου». Θαυμάσια είναι επίσης όσα γράφεις και εις τον Τύπον: Πρ. Λόγον κλ.
2. Δέξου φιλτατέ μου τα πλέον θερμά και ειλικρινή συγχαριτήρια δια τους κόπους προς διαφύλαξιν του θαυμασού λαογραφικού υλικού της πατρίδος σου.... Μετά πολλής τιμής και αγάπης.

Ο Δρυϊνουπόλεως, Πωγων/νής και Κονίτσης Σεβαστιανός.

(Από επιστολές 8-5-87 και 24-1-89 του ανωτέρω Σεβασμιωτάτου).

ΔΥΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΙ ΕΠΑΙΝΟΙ
ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΒΡΑΒΕΙΟ

ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΠΟΝΕΜΕΤΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΔΙΑ ΤΟ ΔΙΑΚΡΙΘΕΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΡΟΚΗΡΥΧΘΕΝΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ; Ο ΞΟΡΚΙΣΜΕΝΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗ 25 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1979

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Νίκος Α. Στρασιάνοπουλος
ΝΙΚΟΣ Α. ΣΤΡΑΣΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

Ν. Μανιάς
Ν. Μανιάς

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Αλκίτις Τίγκα
ΑΛΚΙΤΙΣ ΤΙΓΚΑΡΑΚΗ

Η ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΣΤΕΓΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

ἀπονέμει

ᾠ έπαινο

στον Αναστάσιο Ξύδουμιου

για τό "Του ἄξιζε για Καπετάνιος"

στον Α' διαγωνισμό Διηγήματος

Ἰωάννινα, 27-2-1977

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΔΙΜ. ΣΙΔΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΚΟΣ ΤΕΝΤΑΣ

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΣΕΩΣ

Παύλος

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

1934

ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 44

ΤΗΛΕΦ. 251.449

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗ 2 'Ιουλίου 1934

ηλ.δ. 81. 236

Κόριον
'Αναστ. Εύθυμου
Κόνιτσαν'Επίτιμος Πρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΙΚΕΛΑΙΝΟΣ
'Ομότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου 'Αθηνών
'Ακαδημαϊκός

ΣΥΝΤΡΑΧΕΑΝΤΕΣ ΠΡΟΕΔΡΟΙ:

ΕΠΥΡΩΝ ΒΑΣΙΟΣ

'Ο από 'Ιωαννίνας 'Αρχιεπίσκοπος
'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΜΑΣ

Γεν. Διευθυντής ΣΠΑΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΛΛΗΣ

Στρατηγός

ΒΑΣΙΛΙΟΣ Μ. ΜΕΛΑΣ

Στρατηγός

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ

'Ακαδημαϊκός

ΕΠΥΡΩΝ ΚΑΛΛΙΘΑΣ

Καθηγητής Πανεπιστημίου

'Αγαπητέ Κόριε Εύθυμου,

Μέ κολλή χαρά σᾶς ἀναγγέλλομεν ὅτι ἡ ὑποβληθεῖσα ἔργασίᾳ σας ὑπὸ τὸν τίτλον "Συμβολή εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ χωρίου Πάδες Κονίτσης" ἐκρίθη ὑπὸ τῆς 'Αγωνοδίκου 'Επιτροπῆς καὶ ἔτυχε 'Εκαίνου καὶ χρηματικῆς ἐνισχύσεως δρχ. 5000 ἐκ τοῦ προκηρυχθέντος Τσουμανέλου Βραβεῖου τὸ ὅποιον καὶ σᾶς ἀποπέλλεται διὰ Τραπεζικῆς 'Επιταγῆς.

Συγχαίροντες ὑμᾶς διὰ τοὺς καταβληθέντας κόπους πρὸς συλλογὴν τῶν διασωθέντων στοιχείων περὶ τῆς μαρτυρικῆς κώμης ἀνακοινοῦμεν ὅτι τὸ Δ.Σ. σᾶς ἐξέλεξεν ἀντεκλιστοῦ μέλος τῆς 'Ηκ. 'Εταιρείας.

'Εγκλειστως εὕρισκετε ἀντίγραφον τῆς Βίσηγησεως.

Μετὰ πατριωτικῶν χαιρετισμῶν

'Ο Πρόεδρος

'Ο Γεν. Γραμματεὺς

'Αλέξ. Χ. Μαρμάρουλος

'Αναστ. Λαμπρόδης

Κοινοποιήσις

'Αξιότιμον

Κόριον Νικ. Τσουμάνην

Ο αείμνηστος ιδρυτής και Πρόεδρος της Εταιρείας Ηπειρωτ. Μελετών Κων. Φρόντζος, σε επιστολή του (24-11-1957).

– Σε συγχαίρω δια τας εκάστοτε ανησυχίας και την προσπάθειαν να αξιοποιήσης το ιστοριοδιφικόν Υλικόν της Επαρχίας. Ο ίδιος σε επιστολή της 31-8-1978. «Η Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών θα θεωρήσει τιμή της να φιλοξενήσει και δική σας εργασία στο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ... Σας παρακαλούμε, τέλος, μαζί με τη συνεργασία σας να μας στείλετε ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα και μια φωτογραφία σας».

Ό κ. Αργύρης Πετρονώτης καθηγητής Αρχιτεκτονικής Σχολής Αριστοτ. Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: «Πολύτιμο το έργο σας Η ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ».

Ο αείμνηστος Ευάγγελος Μπόγκας «Σας ανήκει έπαινος για την περισυλλογή και αποδυσαύρηση της γλώσσης των προγόνων σας».

Ο Σωτήρης Ζούμπος: Θερμά συγχαρητήρια για τα δημοσιεύματα σας. Σας διαβάζω και σας συγχαίρω για όλα όσα δημοσιεύετε.

Ο αείμνηστος ιστορικός του Ζαγορίου Κώστας Λαζαρίδης: «Σε παρακολουθώ στα όσα γράφεις στο περιοδικό ΚΟΝΙΤΣΑ και σε θαυμάζω».

Ο κ. Ιωάννης Ζώης Αρχισυντάκτης του ΠΡΩΙΝΟΥ ΛΟΓΟΥ (σε επιστολές του του έτους 1958). «Επιθυμούμε να σας συγχαρώμεν δια την μετριοφροσύνην με την οποίαν παρουσιάζετε τα έργα σας, αν και νομίζομεν, δεν θα εχρειάζετο άλλη συνηγορία δια κάτι που ομιλεί αφ' εαυτού. Εννοώ ότι από μίαν μόνο εργασίαν σας πείθεται κανείς δια την αξίαν ολοκλήρου της πνευματικής σας δραστηριότητος» Το διηγημά σας και το εκδρομικό ήσαν και τα δύο εξαιρετικά. Η επιδοσή σας στη δημοσιογραφία είναι όπως δείχνουν τα δημοσιευματά σας εξ ίσου καλή με τη λογοτεχνία.

Ο κ. Λευτέρης Παπαθανασίου γράφει στο περιοδικό «Το Ζαγόρι μας» τεύχος 133, σελ. 54». Ο κ. Ευθυμίου είναι ο Κώστας Λαζαρίδης και ο Κίτσος Μακρής της περιοχής του. Οι φωτογραφίες των βιβλίων του θαυμάσιες: με τους δασκάλους και τα παιδιά, τους χωριανούς στα πανηγύρια, σε πάμπολες πολιτιστικές εκδηλώσεις κλπ. Θησαυροί ολόκληροι. Εύγε Τάσιο Ευθυμίου».

Ο πολυμαθέστατος και ανεγνωρισμένου κύρους καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ιωάννης Καλογήρου χωρίς καν να μας γνωρίζει ή να τον γνωρίζουμε προσωπικώς, αφιερώνει έξι ολόκληρες σελίδες στο περιοδικό ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ (τόμ. Λ. Θ. έτους 1990 σελ. 207 κ.λ. αναλύωντας, σχολιάζοντας και επαινώντας το ταπεινό μας έργο.

Απ' αυτές τις έξι σελίδες σταχυολογούμε και μεταφέρουμε εδώ μερικές σειρές.

Ο συγγραφέας του έργου που παρουσιάζομεν εδώ (Η Βούρμπιανη της Ηπείρου) Αναστάσιος Ευθυμίου, τον οποίο δεν έχω την τιμή και τη χαρά να γνωρίζω προσωπικώς, είναι, λέει αυτοδίδακτος, παρουσιάζεται όμως αναμφισβήτητα χαρισματικός, δεινός στην ερευνητικότητά του, πηγαίος και χειμαρώδης στην αποδοτικότητα του, πολυίστωρ, όπως καταφαίνεται από την ποικιλία των θεμάτων του, ανεγνωρισμένος και κατά πάντα εκτιμώμενος πνευματικός άνθρωπος, συνεργάτης της Ηπειρωτικής Εστίας από το 1953. «Και στη σελίδα 352 πάλι «Το συγγραφικό και εκδοτικό κατόρθωμα του Αναστασίου Ευθυμίου για τη Βούρμπιανη και όλα τα κατ' αυτήν του παλπού καιρού, πράγματι μ' εντυπωσίασε πολύ». Εκτός απ' αυτούς που προαναφέραμε και πολλοί άλλοι λόγιοι και άνθρωποι των γραμμάτων - πως οι: Δημ. Σαλαμάγγας, Λ. Βρανούσης, Σπυρ. Στούπης κ.α. έστειλαν συγχαρητήριες επιστολές στον υποφαινόμενο για το ταπεινό πνευματικό του έργο, ή δημοσίευσαν κριτικές. Ο χώρος όμως δεν μας επιτρέπει να επεκταθούμε περισσότερο ούτε είναι σωστό να αυτοπαινιόμαστε. Πιστεύουμε πως με την έκδοση του Α' αυτού τόμου των διηγημάτων μας θα επακολουθήσουν και άλλες κριτικές των ειδικών· αλλά παράλληλα θα μας κρίνει και ο κάθε αναγνώστης.

Παραδίνουμε λοιπόν στην κρίση και των δύο ειδικών και αναγνωστικού κοινού - τον τόμο αυτόν που περιέχει, ένα τμήμα, ένα μέρος μόνο από τα διηγηματά μας, τα οποία μαζί με τα ιστορικά και λαογραφικά έργα μας είναι σκορπισμένα σε περιοδικά και εφημερίδες, ή και ανέκδοτα ακόμη και ελπίζομε ο Θεός η Υπερτάτη Δύναμη, να μη μας διακόψει σύντομα το νήμα της ζωής· αλλά να μας αξιώσει να τυπώσωμε συγκεντρωμένα και άλλα από τα έργα μας, να συμπληρώσωμε τα ημιτελή και να γράψωμε ίσως και μερικά ακόμη, δεδομένου ότι οι πνευματικές δυνάμεις μας διατηρούνται ακόμη σε ακμή.

Γιάννενα Οκτώβριος του έτους 1992
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

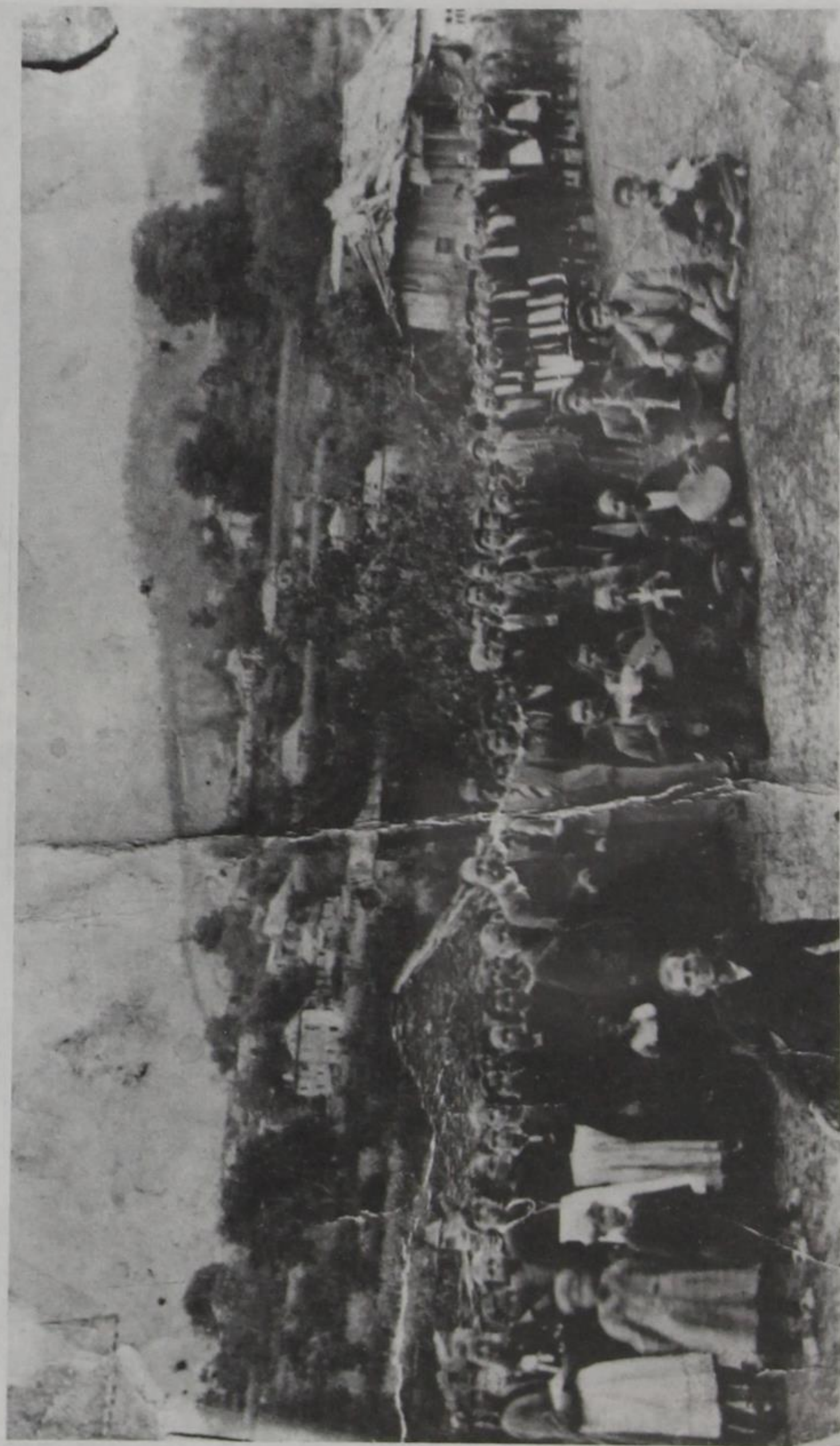
Το 1957, ο συγγραφέας με παλπούς γέροντες συγχωριανούς του.

Κοπέλες της Κόνιτσας με εθνικές στολές 28/10/1965.

Κοπέλες από την Πυρσόγιαννη της Κόνιτσας με τις τοπικές στολές των 1972.

Χορός στο Δίστρατο (Βριάζα) Κονίτσας, περί το 1930.

Ο ΞΟΡΚΙΣΜΕΝΟΣ

(Από τις παιδικές μου αναμνήσεις)

Στα παλιά τα χρόνια, στην Τουρκία τον καιρό, αλλά κι αργότερα ακόμα ως τα 1940 πολύ λίγοι ήταν οι γιατροί όξω στα χωριά μας αλλά και στις πολιτείες ακόμη. Και μ' όλο που μετριοούνταν στα δάχτυλα και πάλι λιγοστές ήταν οι δουλειές τους. Οι πλούσιοι και οι «εχούμενοι» ήταν σχεδόν οι μόνοι πελάτες των και όχι όλοι απ' αυτούς. Ο φτωχός κοσμάκης κατέφευγε συνήθως στους πραχτικούς γιατρούς και στους «τζιεράχηδες» και σε διάφορες γυναίκες που γιατρολογούσαν.

Μια από τις πραχτικές αυτές «γιάτρισσες» ήταν και η μάνα τρανή μου η Στεφανήγαινα, που ήξερε να γιατρεύει λογιαστές αρρώστειες με βότανα και χορταρικά. Έκοβε τη σπλήνα, μάζωνε τον οφθαλό και το χουλιάράκι, γιάτρευε τα χελωνίτσια ή χερουδικά (αδένες), τη λούγκα, τη γκούσια (βρογχοκήλη), το αζουγκόκομμα (κήλη), τον πονοκέφαλο, ξεγενούσε τις ετοιμόγενες γυναίκες, έφτιαχνε μαντζούνια δυναμωτικά, αλοιφές για τα σπυριά και τα εκζέματα, γιάτρευε τις αμυγδαλές και φαρυγγίτιδα, ήξερε βοτάνια για τις πληγές, σταύρωνε μ' αλάτι για τη βασκανία, ξεμετρούσε όσους έκοβαν κριγιάσι (κρέας) και πονούσε η μέση τους και άλλα διάφορα γιατρολογήματα έκαμνε.

Η μεγάλη της «ειδικότητα» όμως ήταν η θεραπεία των σπασμένων χεριών, ποδιών κ.λ.π. (των καταγμάτων). Σ' αυτή την τέχνη ήταν ασύγκριτη και απaráμιλλη, τέλειος ορθοπεδικός. Δεν τη φτάνανε ούτε οι γιατροί της περιοχής μας που συνήθως δεν επιχειρούσαν να κάνουν τίποτε σε τέτοιες περιπτώσεις και συνιστούσαν στους παθόντες και στους στενούς συγγενείς των να καταφεύγουν στα Γιάννενα στο γιατρό το Δάνο· πράγμα που σχεδόν κανένας δεν το έκαμνε.

Ερχόταν λοιπόν στη μακαρίτισσα τη γιαγιά μου, και εκείνη, σαν καλόγυχη και σπλαχνική που ήταν, τους θεράπευε χωρίς να παίρνει καμιά σχεδόν αμοιβή, εξόν από κάπου κανένα προαιρετικό φιλοδώρημα.

Τοποθετούσε με πολλή εμπειρία και προσοχή τα σπασμένα ή εξαρθρωμένα κόκκαλα στη θέση τους, αφού έκανε κομπρέσες με ζεστό νερό ενωρίτερα αν χρειαζόταν, και κατόπι ετοίμαζε έμπλαστρο από σκόνη σαπουνιού ασπράδι αυγού, στουμπισμένο θυμίαμα και ρακή που τα δούλευε όλα αντάμα, και απλώνοντάς το επάνω σε τραγόμαλλο, περιτύλιγε μ' αυτό το σπασμένο χέρι, πόδι κτλ. όπως οι ορθοπεδικοί βάζουν σήμερα το γύο. Έπειτα τόδενε σφιχτά με επιδέσμους και μαντήλια, και αν το κάταγμα ήταν σοβαρό έφτιανε και νάρθηκα από λεπτές σανίδες για περισσότερη σιγουριά. Το έμπλαστρο το άλλαζε δύο και τρεις φορές κάθε ορισμένες μέρες, μέχρι που να δέσουν τα τσακισμένα κόκκαλα.

Την τέχνη αυτή την είχε διδαχτεί από τον πατέρα της μάνας της και παππού της το Χαρίση Τζιομπάνο και την κατείχε, όπως είπαμε στην εντέλεια. Υπάρχουν πολλοί που την θυμούνται ακόμη με ευγνωμοσύνη τη γιαγιά γιατί χρωστούν σ' αυτή την ιατρική τους, όπως π.χ. ο Λυκειάρχης Ν. Ρεμπέλης και άλλοι. Από τα γύρω χωριά ερχόνταν και την έπαιρναν καβάλα στα άλογα και στα μουλάρια για να θεραπεύει σακατεμένους που δεν μπορούσαν ούτε καν να μετακινηθούν.

Ήταν βέβαια κι άλλες καναδυό γυναίκες, σαν η Τσιάντα η Λούκαινα του Πρόκου και η Γιώργαινα του Παπαχρήστου στη Βούρμπιανη, ο Θώμος από το Τούρνοβο και άλλοι που επιχειρούσαν και έφτιαναν σπασμένα χέρια και πόδια, αλλά η μανατρανή μου τους ξεπερνούσε όλους και η φήμη της είχε απλωθεί παντού.

Οι γιατροί του χωριού μας δεν τη βλέπανε με καλό μάτι, και ένας από αυτούς ο μακαρίτης ο Διομήδης ο Παπαγεωργίου της είχε κάνει μήνυση επί «αντιποιήσει του ιατρικού επαγγέλματος». Ήμουν πολύ μικρός τότε και μόλις αμυδρά θυμούμαι το επεισόδιο, από τις αφηγήσεις μάλλον της ίδιας της γιαγιάς.

Η υπόθεση ήταν ενδιαφέρουσα και συγκεντρώθηκε αρκετό ακροατήριο στο μεταβατικό δικαστήριο στην Πυρσόγιαννη όπου θα εκδικαζόταν. Όλοι ευχόταν και επιθυμούσαν την απαλλαγή της γριά - Στεφανήγαινας, αλλά και φοβούνταν μήπως καταδικαστεί.

Αυστηρός φάνηκε στην αρχή ο δικαστής, σαν παρουσιάστηκαν όμως σοβαροί και ευϋπόληπτοι μάρτυρες υπερασπίσεως, άλλαξε γνώμη. Και ήταν πρώτος και καλύτερος ο αστυνόμος της Πυρσόγιαννης ο Κρητικός Χριστόφορος που κατέθεσε ότι η «μάνα» του γιάτρευε την τσακισμένη «χέρα» του που δεν είχαν επιχειρήσει να του φτιάσουν οι γιατροί. Κατόπι παρουσιάστηκαν: ο Αν-

τώνης Δούμας ο Ξουρισμένος που έδειξε και αυτός το θεραπευμένο χέρι του, ο Πρόεδρος της Πυρσόγιαννης Γρηγόρης Σούρλας, ο δάσκαλος ο Μπεζεντές από τη Βούρμπιανη και άλλοι, και κατέδεσαν ότι η κατηγορουμένη τους είχε θεραπεύσει χωρίς να τους ζητήσει δεκάρα.

Και η γιαγιά σαν ήρθε η σειρά της να απολογηθεί είπε: «Εγώ παιδιά μου καλωσύνες κάμνω. Γιατρέύω εκείνους που δεν τους καταπιάνονται οι γιατροί. Τους γιατρέύω για την υυχή μου και δεν τους γυρεύω ούτ' έναν παρά! Κι αν μου δώσει και κανένας εχούμενος (πλούσιος) τίποτε, δίνω απ' αυτά και στους φτωχούς ελεημοσύνη».

Και πραγματικά, έδινε, κατά ευαγγελικό τρόπο και χωρίς να την ξέρει κανείς, βοηθήματα και τρόφιμα σε χήρες, σε σακάτηδες και ορφανά.

Το δικαστήριο την αδώωσε και ο Πρόεδρος παρήγγειλε στον καφετζή το Νώντα το Σούρλα να της φέρει καφέ να πιεί και κάθισμα για να καθήσει.

– Και να φτιάνεις τα σπασμένα χέρια και πόδια του κοσμάκη, αφού δεν τα φτιάνουν οι γιατροί, της είπε.

Αλλά ξεστρατίσαμε κάπως από τον αρχικό σκοπό και από την ιστορία του «Ξορκισμένου» που θέλομε να αφηγηθούμε.

Εκτός από τις ειδικότητες που προαναφέραμε, είχε και μία άλλη ακόμη η συχωρεμένη η μανατρανή· ξόρκιζε τα δαιμόνια και θεράπευε εκείνους που ήταν βαρεμένοι «απ' όζω», από τα δαιμονικά δηλαδή και από τις οζωτικές.

Τη συνηθισμένη ασθένεια που η επιστήμη την ονομάζει πάρεση ή τοπική παράλυση, και που οφείλεται κυρίως σε πάθηση των νεύρων, την απέδιναν εκείνα τα χρόνια στις εξωτικές και στα δαιμονικά.

«Τυχαίνει, μούλεγε η γιαγιά να περάσ' άνθρωπος απ' εκεί πόχουν οι οζωτικές το σουφρά (τραπέζι) τους και τρών και να πατήσ' οχπάνω, και τότε αυτές οι «καλότυχες» τον βαρνούν και του παίρνουν τη φωνή, του στραβώνουν τα τσιαγούνια (σαγόνια), και καμιά φορά χάνει κι αυτά τα λοϊκά του ακόμα, ή μαραγκιάζει λίγο-λίγο και πεθαίνει, αν δεν τον προφτάκουν να του κάμουν τα ξορκίσματα που χρειάζεται. Καλό κάμνει να τον διαβάσει κι ο παπάς, αλλά δίχως τα ξορκίσματα δεν γιένεται κολαΐ καλά».

Και ξόρκιζε ή «ζιέγκνιζε» (η λέξη πιθανόν σλαυϊκή) η γιαγιά μου με τον ακόλουθο τρόπο.

Έπρεπε ή να έρθει ο ασθενής το βράδι στο σπίτι μας ή να πήγαινε αυτή στο δικό του να ζημερώσει. Αφού νύχτωνε για τα καλά και τελείωναν όλες τις δουλειές, έκλειναν πόρτες και παράθυρα, δειπνούσαν, και κατόπι γινόταν το ζιέγκνιζμα).

Στις ελαφρές περιπτώσεις, η γιαγιά Στεφανήγαινα άναφτε ένα κομματάκι ίσκνα (ίσκα), σταυροκοπιόταν, διάβαζε γυθιριστά τους εξορκισμούς της και άγγιζε σταυρωτά τον «βαρεμένο», άντρα ή γυναίκα, στο μέτωπο, στο σαγόνι και στα δυό του μάγουλα. Αυτό επαναλαμβανόταν τρείς φορές και ο άρρωστος αναπηδούσε καθώς τον άγγιζε η αναμένη ίσκνα. Έτσι ανατρόμαζε το δαιμόνιο κι έφευγ' από τον άνθρωπο κι έπαιρνε τα όντρια και τα βουνά.

Σαν αποτελείωνε η μανατρανή, σταυροκοπιόταν και πάλι, πέταζε την ίσκνα στη φωτιά, έριχνε και λίγο θυμίαμα, ευχόταν στον άρρωστο «περαστικά» και πλάγιαζαν όλοι να κοιμηθούν. Για κανένα λόγο ως το πρωϊ που θα ζημέρωνε καλά η καινούργια μέρα δεν έπρεπε ν' ανοιχτεί πόρτα ή παράθυρο του σπιτιού, γιατί ξαναγυρνούσε πίσω το δαιμονικό.

Στις σοβαρές όμως περιπτώσεις, ή όταν το κακό δεν περνούσε με το σταύρωμα που γινόταν με την ίσκνα, η γριά ζιέγκνιζε με το δρεπάνι. «Το δρεπάνι γιέ μου, μου έλεγε, περνάει απ' όλα τα βότανα κι απ' όλα τα ζουζουλικά της γης, για αυτό ξορκίζει και αποδιώχνει και τα δαιμόνια».

Και το ζιέγκνιζμα με το δρεπάνι γινόταν σχεδόν με τον ίδιο τρόπο. Τόβαζε και πυρωνόταν στη φωτιά, ώσπου κοκκίνιζε (ρούχωνε) η μύτη του, και μ' αυτό άγγιζε τον άρρωστο, που αναπηδούσε τώρα πιο πολύ γιατί τον έκαιγε πιο δυνατά από την ίσκνα. Στο τέλος η γιαγιά το πέταζε σε μιάν άκρη τουωματίου και μόνο το πρωϊ το συμμαζεύανε.

Συνήθως, όταν η μανατρανή ζιέγκνιζε, εγώ μικρούλης, μα περίεργος, κοντοζύγωνα και τέντωνα τ' αυτιά μου, αλλά μάταια προσπαθούσα ν' ακούσω και να ξεχωρίσω τα ξόρκια που μουρμούριζε, και του κάκου την παρακαλούσα έπειτα να μου τα πει κι εμένα.

«Αυτά τα λόγια καμάρι μου δεν λιέγονται, μου επαναλάμβανε στερεότυπα άμα τα μαρτυρήσω δε μου πιάνεται και δε ντεγντίζει, δε γιατρεύεται ο άρρωστος». Όταν ο «βαρεμένος» δεν θεραπευόταν με το πρώτο, το ζιέγκνιζμα επαναλαμβανόταν και δεύτερη και τρίτη φορά, «τρίτωνε» όχι όμως περισσότερες στο ίδιο φεγγάρι.

Και τώρα στην κυρίως ιστορία μας.

Θα ήταν λοιπόν καλοκαίρι μάλλον του 1927, ή το πολύ του 1928, όταν κατέφθασε ένα απόγευμα στο σπίτι μας ένα νεαρό αντρόγυνο από το χωριό Κάντσικο (τώρα Δροσοπηγή) και έπεσε στα πόδια της μανατρανής ζητώντας θεραπεία. Η ταλαίπωρη η νέα γυναίκα μούγγριζε και δεν μπορούσε να αρθρώσει ούτε λέξη, και το στόμα της είχε στραβώσει και είχε πάει στην άλλη μεριά που λέει ο λόγος.

– «Αχ! εγώ φταίω, έλεγε ο άντρας. Εγώ μπαμπούλω μου την πήρα στο λαιμό μου. Είναι λεχώνια, ακόμα δε σαράντισε και την πήρα στο χωράφι να δερίσωμε. Η έρμ' η φτώχεια κι η ανάγκη γλιέπεις... Ξάπλωσε οπκάτ' από μιά καργιά να κοιμηθεί μια στάλα το γιόμα, κι εκεί τη βάρεσε. Την πήγα στο γιατρό, δεν της έκαμε τίποτε. Θα χάσει και το γάλα της και με τι να βυζαίνει το μωρό. Τ' αφήκαμαν κι αυτό σε μιά ξαδέρφη μας πόχει κι αυτή μικρό να μας το βυζαίνει. Τώρα στο Θεό και στα χέρια σου».

– Οι λεχώνες δεν περβατούν όζω στα χωράφια ασαράντισες, αλλά μη χολιάζεις, του' αποκρίθηκε η γριά· θα τη ζιεγκνίσω και θα γιένει μια χαρά. Και το βράδι ακολούθησε η συνηθισμένη διαδικασία. Κλείστηκαν ερμητικά οι πόρτες και τα παράθυρα του σπιτιού μας και έγινε το «ζιέγκνισμα» με το δρεπάνι. Κατόπι πλαγιάσαμε για ύπνο όλοι μας.

– Την νύχτα μπορεί να ξυπνήσει και να σου μιλήσει, είπε η γριά στον άντρα, εσύ όμως τήραζε καλά· δε θα της συντύχεις ούτε λόγον πριν να φέξει.

– Καλά μπαμπούλω μου, καλά.

– Το νου σου, μη τ' αλησμονήσεις.

– Όχι, δεν τ' αλησμονώ.

Και πραγματικά. Χάρη ασφαλώς στην έντονη πίστη της στη θεραπευτική δύναμη της γιαγιάς και στην αυθυποβολή, η νεαρή γυναίκα θεραπεύτηκε και ξαναβρήκε τη φωνή της. Ξυπνώντας τη νύχτα, όπως είχε προβλέψει η γιαγιά, άρχισε να μιλάει στον άντρα της. Εκείνος όμως, τηρώντας πιστά τη συμβουλή της μπάμπως, καμώθηκε τάχα πως βαρνοκοιμόταν και δεν της αποκρίθηκε.

Το πρωί η άρρωστη ήταν μια χαρά· μιλούσε και καταφιλούσε τα χέρια της μανατρανής από ευγνωμοσύνη.

Έφυγαν χαρούμενοι και ευτυχισμένοι.

Το άλλο βράδυ όμως τι συνέβηκε;

Ενώ η μητέρα κοιμόταν (όπως όλοι μας) βυθισμένη στον πρώτο ύπνο, όπως το διηγήθηκε η ίδια, ακούει χτυπήματα στο πα-

ράθυρο, τάγκ, τάγκ, τάγκ! που την έκαναν να ζυπνήσει ζαφνιασμένη και να ρωτήσει φωναχτά:

– Ποιός είναι;

Τα χτυπήματα επαναλήφθηκαν στην εξώθυρα τώρα (χωρίς να τ' ακούσωμε φυσικά ούτε εγώ ούτε η μανατρανή) και σύγχρονα ακούστηκε καθαρά η φωνή του πατέρα που έλειπε ταξιδεμένος στην Αθήνα!

– Σεβαστή, Σεβαστή! (ήταν το όνομα της μητέρας) άνοιξέ μου και φέρε μου γωμί και τυρί να φάω για να πάω στη χαρά, (στο γάμο).

Ζαλισμένη και χωρίς να ξέρει τι της γίνεται, σηκώθηκε. Τα χτυπήματα ζανακούστηκαν.

– Καρτέρα κι έρχομαι.

Απάντησε φωναχτά αλλ' ασυναίσθητα.

Ήταν Θεού φώτιση. Απ' τη φωνή ζύπνησε η μανατρανή και την διέκρινε να στριφογυρίζει όρδια στο μισοσκοτάδο.

– Που πάνεις τσιούπω; πως και σηκώθηκες, τι φώναζες, δε μπορείς τίποτα;

– Δεν ακούς μάνα; Ήρθ' ο Δημητράκης και χτυπάει τη μπόρτα, πάω να τ' ανοίξω.

– Ποιός Δημητράκης μώρ' σκύλα!

Και πετάχτηκε ευδίς η γριά και την άρπαξε.

– Είν' ο Δημητράκης. Μου χτύπ'σε πρώτα το παραθύρι και τώρα πάει από τη μπόρτα, συνέχισε να παραλογίζεται η μητέρα.

– Γρήγορα κάτσε καταής, πρόσταξε η γιαγιά.

Και ενώ άναβε τη χερολάμπα για να φέξει, συνέχισε:

«Είναι μακριγιαπεδώ ο «ξορκισμένος». Και σταυροκοπήθηκε. Τον ξόρκισα εγές αλλά δεν έφυγε: Εδώ απ' όξω τρωύρίζει κακή του η μέρα. Κάμε το σταυρό σου τσιούπω.

Συνήλθε πλέον η μητέρα και άρχισε να σταυροκοπιέται και να λέει το Πάτερ ημών.

Αμέσως τότε η μανατρανή άρπαξε κάτι παλιότσιολα, τ' άναγε, τάβαλε στο θυμιατήρι, έριξε θυμίαμα, κι άρχισε να θυμιατίζει γύρω - γύρω στο δωμάτιο και να προσεύχεται.

Από το θύρυβο και από το φως και τις κουβέντες ζύπνησα κι εγώ. Η γιαγιά έβαλε τη μητέρα ν' ανάγει το καντήλι, και γονάτισαν και οι δύο και προσευχόταν.

Κοίταζα και απορούσα. Στο τέλος ρώτησα.

– Γιατί κάνειτ' έτσι μώρ' μανατρανή;

– Κάνε την προσευχή σου και κοιμήσου καμάρι μου, ήταν η απάντηση.

Έκανα κι εγώ την προσευχούλα μου με όλη την αφέλεια της μικρής παιδικής ηλικίας και ξανακοιμήθηκα μ' εμπιστοσύνη μέσα στη στοργική αγκαλιά της γλυκειάς μου μπερούλας που ξαναπλάγιασε δίπλα μου· ενώ το δωμάτιο ευωδίαζε από τη μυρωδιά του θυμιάματος που άφησαν να καίγεται ακόμη και φωτιζόταν απαλά και υποβλητικά από το γλυκό φως του καντηλιού του ίδιου που και σήμερα ακόμη καίει το λαδάκι του εμπρός στα ίδια εικονίσματα.

Το επεισόδιο το διηγόταν χρόνια κατόπι η γιαγιά, καθώς και η μητέρα μου και χαραχτηκε βαθειά στη μνήμη μου. Και όταν τη ρωτούσα, μήπως όλα αυτά ήταν δημιουργήματα της φαντασίας της, μου απαντούσε:

– Όχι! Τ' άκουσα καθαρά και τα χτυπήματα και τη φωνή και στον ύπνο μου στην αρχή και ξύπνηνη κατόπι.....

Η Οικογένεια του συγγραφέα κατά το έτος 1925. Οι γονείς Δημήτριος και Σεβαστή Ευθυμίου, η γιαγιά Ευφροσύνη (Στεφανήγαινα) και ο μικρός Αναστάσης.

ΤΟΥ ΑΞΙΖΕ ΓΙΑ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ

Ο ήλιος έχει βασιλέγει από πολλή ώρα τώρα και το φθινοπωρινό σκοτάδι απλώθηκε στις αυλές, στους δρόμους και στα μπαζέδια του χωριού.

Οι χωρικοί συμμάζεγαν τα ζωντανά τους από νωρίς και μαντάλωσαν τις δύρες τους. Οι μέρες που περνούν είναι φοβερές, γέματες αγωνία, λαχτάρα και προσδοκία. Πόλεμο ξεκίνησαν με την Τουρκιά όλοι οι χριστιανοί των Βαλκανίων και ο Ελληνικός Στρατός πολεμάει πέρα στη Μακεδονία και κάτω στα Πέντε Πηγιάδια. Προχωράει, λένε, προχωράει και γρήγορα παντεχαίνεται να πέση το Σαλονίκη και ίσως και τα Γιάννενα. Αλλά ποιός ξέρει; Ποιός ξέρει αν δεν την ξαναπάθουν όπως στα εννηνταεφτά....

Οι Τούρκοι, όπως μάθαιναν, άρχισαν να γυρίζουν στα χωριά (στο δικό τους δεν ήρθαν ακόμη) και να παρακολουθούν τι γίνεται. Για καλό και για κακό λοιπόν ο κάθε νοικοκύρης παίρνει τα μέτρα του, κλείνεται νωρίς στο σπίτι του.

Μανταλωμένη είναι και η μεγάλη θολωτή εξώθυρα του αρχοντικού του κυρ. Θανάση του Γεωργιάδη. Έξαφνα όμως καταφθάνει σχεδόν τρέχοντας μπροστά της μια σκιά, ένας άνθρωπος, και σηκώνοντας το βαρύ της ρόπτρο χτυπάει και ξαναχτυπάει.

– Ποιός είναι; ποιός χτυπάει;

Η φωνή έρχεται από το σιδερόφραχτο φεγγίτη που βρίσκεται στην κορυφή του θόλου, και που χρησίμευε όχι μόνο για να βλέπουν οι ένοικοι τους επισκέπτες, αλλά και για να ρίχνουν ζεματιστό νερό ή κατράμι φλογισμένο στους ληστές ή άλλους ανεπιθύμητους που θα προσπαθούσαν να παραβιάσουν τη σιδεροπλισμένη θύρα του σπιτιού.

– Εγώ είμαι κυρ. Μήτσο, εγώ είμαι άνοιξε.

– Εσύ 'σαι Κώτσιο;

– Ναι, εγώ.

– Περίμενε.

Ακούγονται σε λίγο σίδερα που τρίζουν, περάτες και καταπίδια που τραβιώνται και η πόρτα ανοίγει. Περνάει μέσα ο νυχτερινός επισκέπτης και πάλι ξανακλείνει.

Ο νεοφερμένος είναι άντρας σαραντάρης, μελαγός, ξεραγκινός και κάπως δύσμορφος. Φοράει σαλβάρια και τσαρούχια με φούντες. Έχει κοντοκάπι ριγμένο στους ώμους του, ροβόλι περασμένο στο σελάχι του, κυάλια κρεμασμένα παραμάσχαλα και κρατάει αγκλίτσα στο χέρι του. Είναι ο Κώτσιος ο Καραμάνης ο ντραγάτης (αγροφύλακας) του χωριού.

Ο άνθρωπος που τον υποδέχεται είναι ο Θωμάς ο χουσιμεκιάρης του αφεντικού. Κρατάει μια χερόλαμπα και τον οδηγεί απάνω στο μεγάλο μαντζάτο, στο καθιστικό του αρχοντικού όπου τον περιμένει ο κυρ. Μήτσος ο γιός του γέρο - Θανάση.

Κάνει την απαραίτητη υπόκλιση (τεμενά) ο αγροφύλακας και χαιρετάει.

- Καλησπέρα αφεντικό.
- Καλώς τον Κώτσιο. Πως και τέτοια ώρα από 'δω;
- Κάποια δουλειά μ' έφερε αφεντικό.

Απαντάει ο ντραγάτης, και σύγχρονα του κάνει νόημα πως πρέπει να μείνουν μόνοι τους.

Το κατάλαβε ο κυρ Μήτσος και έδιωξε με τρόπο το Θωμά. Κατόπι κάθονται και οι δυό στο παχύ μιντέρι, κοντά στο αναμένο τζάκι και το «αφεντικό» καρφώνει τα μάτια του ερωτηματικά στον επισκέπτη.

- Λοιπόν λέγε, τι συμβαίνει;
- «Τι να σου πω αφεντικό, κακά μαντάτα σου φέρνω, κάνει κομπιάζοντας ο αγροφύλακας· δεν ξέρω πως ν' αρχίσω και πως θα σου φανή».

- Λέγε, τι είναι τα κακά μαντάτα σου.
- Να, ο παλιός οχτρός σου, ο Νικόλας ο Μητροβαγγέλης.
- Ο Μητροβαγγέλης; Τι έκανε, και που βρίσκεται;
- Καπετάνιος με είκοσι - εικοσιπέντε νοματαίους αφεντικό· είναι αρχηγός σε αντάρτικο σώμα.

Ο Μήτσος αναπήδησε σαν να τον χτύπησε ηλεκτρικό ρεύμα.

- Ο Μητροβαγγέλης αντάρτης, καϊκαμε . Δεν ήρθε για καλό αυτός. Και που τον είδες;

«Μου το είπε ο Γιάννης της Βασίλαινας ο τζιομπάνος. Μου είπε πως βρισκόταν στο βουνό στη σάνη του Τάσιο Κίτσιου με είκοσι - εικοσιπέντε παλληκάρια και δεν το πίστευα στην αρχή. Ύστερα όμως, σήμερα το απόγιομα, πήγα παραμονεύοντας το λόγγο - λόγγο, και με τα κυάλια μου τους είδα όλους, και πρώτον τον ανα-

δεματισμένο το Νικόλα. Φοράει κατακαίνουργιο ντουλαμά του κουτιού, τσαρούχια, κάλτσες, φέσι, όλα στην εντέλεια. Και όλοι τους είναι καλοντυμένοι, και οπλισμένοι με κοντά μανλιγχέρια και γκράδες, με φουσεκλίκια, με κάμες, με ροβόλια....».

– Τον είδες ωρέ καλά, τον γνώρισες;

– Όπως με γλιέπεις και σε γλιέπω αφεντικό· τον ήφερα ντίπ καταμπροστά μου με τα κυάλια.

– Μεγάλο κακό θα μας βρεί με τούτον, μουρμούρισε ο κυρ. Μήτσος χαϊδεύοντας με αμηχανία τη χρυσή καδένα του ρολογιού του. Από τη στιγμή που το πρωτάκουσε, μια ελαφρή χλωμάδα είχε απλωθεί στο πρόσωπό του. Θα μάθουμε συνεχίζοντας που οφείλονταν αυτή η ανησυχία και ταραχή του.

Στάθηκε για λίγη ώρα σιωπηλός και σκεφτικός και κατόπι: «Έλα ωρέ Κώτσιο, του λέει, έλα να συμβουλευτούμε και τον πατέρα μου. Γέρος είναι και κατάκοιτος. Το κορμί του το έχει σακατεμένο, αλλά τα μυαλά του τάχει σωστά. Θα μας οδηγήσει τι θα κάνουμε».

Και πέρασαν στο διπλανό δωμάτιο, όπου ξαπλωμένος κοιτονταν στο κρεβάτι του μισοπαράλυτος, βαρεμένος από κατάραγο (ημιπληγία) ο κυρ. Θανάσης. Μια πιστή δούλα τον παράστεκε, γιατί η γριά του είχε πεθάνει εδώ και τρία χρόνια, κι ο γιός του, μ'όλο που τριαντάρησε, δεν ήθελε να παντρευτή, αφού είχε κακοτυχήσει - όπως θα ιδούμε - στην πρώτη του αγάπη. Σαν αφορμή πρώτα απ' αυτό, και από το χαμό της γριάς του κατόπι, είχε στενοχωρηδή ο γέροντας, και έπαθε την κακιά αρρώστια που τον είχε καρφώσει μια για πάντα στο κρεβάτι του.

Φτωχός ήταν στα παιδικά και στα νεανικά του χρόνια ο κύρ Θανάσης. Γεωργός και κτηνοτρόφος ήταν ο πατέρας του ο Μήτρο Γιώργης. Και τέτοιος θα γινότανε κι ο ίδιος, αν ένας μπάρμπας του, από το σόϊ της μάνας του δεν τον έπαιρνε στη Ρουμανία που ταξίδευε αυτός. Εκεί τον είχε βάλει και δούλευε σ' ένα φούρνο, και σιγά - σιγά έμαθε την τέχνη στην εντέλεια. Τόσο καλός τεχνίτης έγινε, που το αφεντικό του τον έβαλε συνέταιρό του, και σαν πέθανε τον αγόρασε αυτός, ο Θανάσης, το φούρνο από τους κληρονόμους του και καζάντησε.

Εδώ και εικοσιπέντε χρόνια, είχε γυρίσει στο χωριό πολύ πλούσιος, με χρυσές καδένες και χρυσά ρολόγια, με δαχτυλίδια διαμαντένια και λογιαστές φορεσιές. Είχε ακόμα και μπαστούνι με χρυσή λαβή. Είχε εξευγενίσει και το επίθετό του, κι από Μητρο-

γιώργης το είχε κάνει «Γεωργιάδης».

Το Φούρνο στη Ρουμανία τον είχε πουλήσει και είχε αγοράσει μαγαζιά κι εργαστήρια στα Γιάννενα που τα νοίκιαζε και περνούσε μπέικα. Είχε χτίσει στο χωριό το όμορφο πελεκητό αρχοντικό του, και είχε αναδρέμει: «μη στάξη και μη βρέξη» το Μήτσο το μοναχογιό του. Κάποτε που γύριζε από τα Γιάννενα, εδώ και χρόνια τώρα, τον είχαν αρπάξει οι κλέφτες και τον είχαν σύρει στα βουνά. Του πήραν κάπου χίλιες λίρες ξαγορά, αλλά ούτε καρφί που τον έκαμε. Είχε τόσα πολλά... Κι εξάλλου, τις χίλιες λίρες σύντομα τις ξανακέρδισε από τα δανεικά που έδινε με φουσκωμένο τόκο. Δεν ήταν καθόλου εύσπλαχνος και καλόγυχος. Όταν κάποιος δεν είχε για να του πληρώσει το χρέος του του έβγαζε το βιός του στο μεζάτι (πλειστηριασμό) και τον άφηνε στους πέντε δρόμους.

Οι χωριανοί του, αν και αρκετές φορές τον έβγαλαν μουχτάρη (Πρόεδρο), περισσότερο τον φοβούνταν παρά τον εκτιμούσαν. Οι κακές γλώσσες έλεγαν μάλιστα, πως ο συνέταιρος και πρώην αφεντικό του στη Ρουμανία δεν είχε πεθάνει από φυσικό θάνατο. Είχε εξαφανιστεί με το Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1878 και δεν ξαναφάνηκε ούτε νεκρός ούτε ζωντανός. Τον είχε ... κάψει, λέγανε, μέσα στον ίδιο του το φούρνο αυτός ο Θανάσης και του είχε πάρει, αμέτρητα φλουριά... «Αυτές τις αμαρτίες πληρώνει τώρα», έλεγαν κρυφά συναμεταξύ τους οι συγχωριανοί του. Αλλά ας συνεχίσουμε την κύρια αφήγησή μας.

Μπαίνοντας ο Μήτσος με τον Καραμάνη καλησπέρισαν το γέροντα και ο ντραγάτης δεν παρέλειψε να του κάνει και τον απαραίτητο τεμενά. Άρχισε να του μιλάει ο γιός του - αφού έκανε πρώτα νόημα στη δούλα να τους αφήσει μοναχούς - και να του μολογάει τα δυσάρεστα χαμπέρια. Ακούγοντας το όνομα του οχτρού του του Μητροβαγγέλη ο παράλυτος γέροντας αναπήδησε σαν ηλεκτρισμένος.

Το ένα χέρι και τόνα πόδι του ήταν εντελώς νεκρά, αλλά με τ' άλλα δύο ανασπώθηκε μόνος του - πριν προλάβουν να τον βοηθήσουν - και ανακάθησε στα μαξιλάρια του.

– Ο Μητροβαγγέλης αντάρτης! τι μου λες ωρέ Κώτσιο, για πες μου τα καλά.

Και ο Καραμάνης του τα εξιστόρησε τώρα με το νι και με το σίγμα και με περισσότερες λεπτομέρειες απ' ότι τάχε πει νωρίτερα στο γιό του.